

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1995 metai

VILNIUS **pradai** 1996

INSTITUTE OF LITHUANIAN HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1995

VILNIUS 1996

INSTITUT LITAUISCHE GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1995

VILNIUS 1996

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė komisija

Vytautas MERKYS (pirm.), Antanas TYLA (pirm. pavaduotojas),
Vacys MILIUS, Gediminas RUDIS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė),
Gintautas ZABIELA

Redakcinės komisijos adresas:

Kražių 5, 2001 Vilnius

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-776-22-8

© Lietuvos istorijos institutas, 1996

MINDAUGAS TAMOŠIŪNAS

LIETUVOS UŽSIENIO ATSTOVŲ KONFERENCIJA KAUNE 1921 METAIS

Pirmuosius žingsnius žengiančiai nepriklausomos Lietuvos valstybei teko spręsti ne tik kasdieninės politikos uždavinius, bet ir kurti, gerinti jų vykdymo sistemą, ieškoti veiksmingų organizacinių formų. Tuo rūpinosi kiekviena žinyba, taip pat ir jaunos Lietuvos valstybės diplomatinė tarnyba.

Lietuvos užsienio reikalų ministerija 1921 m. spalio 18 d. Kaune sušaukė Lietuvos užsienio atstovų konferenciją, kuri truko iki lapkričio 5 d. Norėta su Lietuvos pasiuntiniais išsamiai aptarti naująjį (2-ąjį) P. Hymanso projekto variantą dėl Vilniaus problemos sprendimo ir suderinti poziciją tuo klausimu. Tada tai buvo pirmasis Lietuvos užsienio politikos klausimas. Be to, buvo pribrendęs reikalas aiškiau apibrėžti Lietuvos atstovybių užsienyje darbo ir jų santykių su ministerija taisykles.

Konferencijos forma pasirinkta todėl, kad Užsienio reikalų ministerijai buvo gana sunku su atstovybėmis palaikyti pastovų ir greitą ryšį. Diplomatiniai kurjeriai anuomet sistemingai važinėjo tik į Maskvą, Rygą ir Berlyną. Į kitų valstybių sostines retai užsukdavo¹.

Į konferenciją atvyko Lietuvos atstovai iš Didžiosios Britanijos (Tomas Norus-Naruševičius ir atstovybės patarėjas Tadas Petkevičius), Italijos (Jurgis Šaulys), Latvijos (Dovas Zaunius), Olandijos (Jonas Aukštuolis), Prancūzijos (Oskaras Milašius — Lubicz-Miłosz), Suomijos (Ignas Jurkūnas-Šeinius), Šveicarijos (Vaclovas Sidzikauskas) ir Vokietijos (Viktoras Gailius ir konsulas Hamberge Misevičius).

Konferencijoje dalyvavo ir Užsienio reikalų ministerijos vadovybė — užsienio reikalų ministras Juozas Purickis, viceministras Petras Klimas, departamentų direk-

¹ Žr. Ministro pirmininko E. Galvanausko įžanginę kalbą, pradedant Lietuvos užsienio atstovų antrąją konferenciją 1923 m. lapkričio 11 d. — *LCVA*, f. 383, ap.7, b. 386, l. 89.

toriai, Lietuvos delegacijos derybose dėl P. Hymanso projekto vadovas Ernestas Galvanauskas ir kai kurių kitų žinybų atstovai.

Užsienio reikalų ministras J. Purickis pirmininkavo devyniems, viceministras P. Klimas — dviem ir J. Šaulys — trimis konferencijos posėdžiams.

Konferencijos pagrindinis sekretorius buvo I. Šeinius. Jis parašė 14 posėdžių protokolus. Vieno posėdžio (penktojo) protokolą parašė V. Sidzikauskas. Šeštojo ir septintojo posėdžių sekretoriai nenurodyti. Nežinomi ir šių bei 17-ojo posėdžio pirmininkai.

Skelbiami konferencijos protokolai yra įdomūs ir svarbūs dviem požiūriais. Viena, iš jų matyti ano meto Lietuvos užsienio reikalų ministerijos darbo braižas ir kaip atsirado kai kurie užsienio atstovybių darbą reglamentuojantys dokumentai. Antra vertus, ir tai svarbiausia, jie parodo, kaip rimtai ir įvairiapusis buvo svarstomas ir rengiamas atsakymas dėl P. Hymanso projekto 2-ojo varianto, kuris buvo gautas 1921 m. rugsėjo 3 d. (pirmasis projekto variantas buvo pateiktas tų metų gegužės 20 d.). Trumpai tariant, šie protokolai yra reikšmingas ne tik mūsų diplomatinės tarnybos, bet ir Vilniaus bylos istorijos šaltinis.

Istorikams šie protokolai žinomi, tačiau skelbtuose darbuose kaip visuma nenaudoti. Todėl manome, kad juos tikslinga paskelbti.

Protokolai skelbiami iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo (toliau — LCVA) Užsienio reikalų ministerijos fonde (f. 383) išlikusių mašinraštinų nuorašų.

Originalais galima laikyti tik 1921 m. spalio 18 d. ir lapkričio 5 d., t. y. pirmojo ir paskutiniojo, konferencijos posėdžių protokolus. Pirmojo posėdžio protokole yra jo sekretoriaus I. Šeinius ranka įrašytas interpas, o paskutiniojo posėdžio protokolas — su jo parašu. Kiti protokolai be parašų.

Originalui priskirtina pridėdama prie protokolų Lietuvos užsienio atstovų konferencijos rezoliucija ekonominiais ir konsuliniais klausimais, nes ji taip pat su konferencijos sekretoriaus I. Šeinius parašu.

Skelbiamų dokumentų kalba, išskyrus didžiųjų raidžių, vietovardžių rašymą ir korektūros klaidas, beveik netaisyta. Padaryti taisymai aptarti išnašose.

LIETUVOS UŽSIENIO ATSTOVŲ KONFERENCIJOS PROTOKOLAI

Kaunas, 1921 m. spalio 18—lapkričio 5 d.

Posėdis 1-mas. X.18 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — užsienių reikalų ministeris d-ras J. Purickis, viceministeris P. Klimas, Vakarų departamento direktorius B.K. Balutis.

Užsienio atstovai — Lubicz-Milosz (Paryžius), T. Norus-Naruševičius (Londonas), dr. J. Šaulys (Roma), V. Sidzikauskas (Bernas), J. Aukštuolis* (Amsterdamas), I. Jurkūnas-Šeinius (Helsinkis**).

Pirmininkauja — viceministeris Klimas. Sekretoriauja — Šeinius.

Svarstomi su Lietuvos atstovybėmis užsienyje surišti ekonominiai klausimai ir išsvarsčius nustatoma šitaip:

Atstovybių išlaidos:

1. Šalyse su aukštesne **valiuta**, negu mūsų, algos atstovybių nariams ir tarnautojams mokamos vietos valiuta, gi šalyse su mažesne ar lygia valiuta algos mokamos auksiniais.

Pastaba: Vienos pastovios valiutos, sterlingo ar dolerio įvedimas užsienio atstovybių algų ir išlaidų apmokėjimui praktingai neduotų jokių patogumų.

2. **Algos** nustatomos atsižvelgiant į šeimyninę padėtį, į vietos pragyvenimo ir į tinkamo atstovo uždavinio atlikimo sąlygas.

Pastaba: Atstovas T. Norus-Naruševičius mano, kad valstybė privalo taip aprūpinti savo atstovus, kad nereikėtų jų skirti į vedusių ir nevedusių kategorijas.

3. Privačius **butus** atstovams privalo apmokėti valstybė.

4. Valstybė skiria atstovams tam tikras sumas **representacijai**.

5. Valstybė moka atstovams, važinėjantiems atstovavimo reikalais savo veikimo srityje ar atvažiuojantiems taip pat oficialiais reikalais Lietuvon, **dienpinigius**.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija paruošia tuo klausimu naują įstatymo sumanymą, kuris tiktų dabartinėms sąlygoms.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 185—186.

Posėdis 2-ras. X.19 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — ministeris J. Purickis. Nuo Finansų ministerijos — jos atstovas Nagornas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, J. Aukštuolis, I. Jurkūnas-Šeinius ir konsulas Hamburge Misevičius.

Pirmininkauja — dr. J. Šaulys. Sekretoriauja — Šeinius.

Nutarta anksčiau išspręsti visus konsuliarinius ir ekonominius klausimus ir tik paskui imti svarstyti politikos klausimus.

Konsuliarių pajamų sutvarkymui ir toms pajamoms projektui paruošti išrenkama trijų komisija, kurion įeina Šeinius, Misevičius ir Nagornas.

* Orig.: Augštuolis. Kituose protokoluose taip pat.

** Orig.: Helsinkiai.

Titulų ir rangų klausimo išsprendimas ir referavimas pavedamas d-ru J. Šauliui.
LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 184.

Posėdis 3-čias. X.21 d.

Dalyvauja: Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, d-ras J. Šaulys, Aukštuolis, I.J. Šeinius ir konsulas Misevičius. Nuo Finansų ministerijos — Nagornas.

Pirmininkauja — dr. Šaulys. Sekretoriauja — Šeinius.

Svarstomas ir nagrinėjamas trijų komisijos konsuliarinėms pajamoms išspręsti paruoštas sumanymas. Iš to sumanymo priimami šie nusistatymai, kai kuriuos jų pataisius ar papildžius.

Konsuliarės pajamos

1. Visos pajamos imamos **vietos valiuta**.

Pastaba: Atstovybių pajamos turi būti kiek galima vienodų rūšių. Turi būti imama už pasus, vizas, vertimus, kopijų, dokumentų ir parašų paliudymą.

2. Pajamos už vizas, pasus ir notarialius aktus imamos tam tikromis markėmis.

Pastaba 1.: Užsienių reikalų ministerija duoda visoms atstovybėms markes avansu ir gauna apyskaitą už jas išlaidų kvitais ar gyvais pinigais.

Pastaba 2.: Vizos imamos tik vietos atstovybėj. Norįs gauti vizą iš kitos atstovybės srities privalo parūpinti jo šalyje veikiančios atstovybės sutikimą. Tokiu atveju gaunąs vizą privalo mokėti jo šalyje veikiančios atstovybės taksa ir pinigais.

3. Imant už įvažiavimą ir pravažiavimą vizas, kiek tai nesipriešina Lietuvos valstybės bendram nusistatymui, derintis prie kiekvienos valstybės skyrium ir imti tiek pat, kiek ji ima nuo Lietuvos piliečių.

Pastaba: Tuo klausimu Užsienių reikalų ministerija paruošia instrukciją.

4. Mokesniai už **konsuliarinius darbus** imami, prisilaikant rusų konsuliarinio statuto.

Nurodytame tarife mokesnių dydis aukso valiutoje dauginti iki dviejų kartų, prisitaikant prie vietos valiutos.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija paruošia visoms atstovybėms ir konsulatams rusų tarifo vertimą.

5. Mokesnį už užsienyje išduodamus pasus nustato Užsienių reikalų ministerija kiekvienai valstybei skyrium, susižinojus su toje ar tose valstybėse veikiančia Lietuvos atstovybe.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija tuo klausimu paruošia instrukciją ir nustato pasų kainas.

6. Jei Vyriausybė, praveddama naują muitinių tarifo įstatymo sumanymą, laikytų vertybės, o ne svarumo principo, tai visos įvežamųjų Lietuvos prekių faktūros turi būti liudijamos mūsų užsienio atstovybių ir konsulatų. Atstovybės imtų tuomet 0,5 proc. nuo bendros faktūros sumos. Muitinėms būtų draudžiama praleisti prekes su nepaliudytomis atstovybių ar konsulatų faktūromis.

Atstovui Sidzikauskui pavedama paruošti sumanymas, nustatęs užsienio pasų ir vizų kainas kiekvienai valstybei skyrium.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 178—179.

Posėdis 4-tas. X.25 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — viceministeris P. Klimas. Užsienio atstovai — Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, naujai atvažiavęs V. Gailius (Berlynas), J. Aukštuolis ir I.J. Šeinius.

Pirmininkauja — P. Klimas. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

Skaitomas ir užgiriamas praėtų posėdžių protokolai. Besvarstant konsularius klausimus pavedama V. Sidzikauskui parinkti pavyzdžių iš svetimų valstybių naujaušų konsularių statutų ir konsularių tarpvalstybinių sutarčių ir taja medžiaga besinaudojant paruošti Lietuvai konsulario statuto sumanymą.

V. Gailiui pavedama paruošti sumanymą instrukcijai, reguliuojančiai naujų pasų gavimą ir senų prailginimą.

I.J. Šeiniui pavedama paruošti instrukcijos sumanymą dėl paliuosavimo iš pilietybės.

Konsulariai klausimai

1. Užsienio pasai duodami iki vieno metų, atskirai vyrui ir žmonai. Mažamečiai iki 17 metų įrašomi savo motinos, tėvo ar globėjo pasan.

Pastaba: Išduodant naujus pasus ar prailginant senuosius, reikia patikrinti archyve esamus dokumentus.

Užsienių reikalų ministerija paruošia tuo klausimu instrukciją.

2. Pasai atimami iš žmonių, turinčių Lietuvos pasus, bet kilusių iš anapus sienos, nustatytos lietuvių-rusų taikoje liepos 12 d. 1920 m.

3. Lietuvos piliečiai, nutraukę ryšius su savo tėvyne ir ilgai išgyvenę užsienyje, gali būti paliuosuojami iš pilietybės apie tai jiems patiems prašant.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija paruošia tuo klausimu instrukciją.

4. Reikalinga paruošti įstatymo sumanymą konsulariam statutui, kad juo vadovaujantis galima būtų padaryti atskirų konsularių sutarčių su atskiomis valstybėmis.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 168—169.

Posėdis 5-tas. X.26 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — d-ras J. Purickis ir P. Klimas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, d-ras J. Šaulys, naujai atvykęs d-ras Zaunius (Ryga) ir V. Sidzikauskas.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — V. Sidzikauskas.

Svarstoma:

1. Darbo paskirstymas tarp atstovų.
2. Ryšiai tarp atstovybių ir centro, Užsienių reikalų ministerijos.
3. Propaganda užsienyje ir
4. Prekybos politikos klausimai.

P. Norus-Naruševičius ir dr. J. Šaulys išreiškė pageidavimą dėl įsteigimo atstovybės Mažojoj Santarvėj. T. Norus-Naruševičius pataria taip pat įsteigti atstovybę ir Pietinės Amerikos valstybėse.

Lietuvos atstovui Paryžiuje priskiriama atstovavimas Belgijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje.

Dėl paskirstymo Balkanų ir buv. Austro-Vengrijos srities valstybių galutinai nenusistatyta. Principe sutikta, kad Lietuvos atstovavimą tose valstybėse reikia paskirstyti tarp mūsų atstovybių Romoje, Berne ir Berlyne.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 159.

Posėdis 6-tas. X.26 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — d-ras J. Purickis, P. Klimas, B.K. Balutis, [Europos] Centro departamento direktorius B. Dailidė. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, Sidzikauskas, V. Gailius, dr. Zaunius, Aukštuolis, Šeinius. Nuo „Eltos“ — d-ras Eretas.

Dr. J. Eretas daro pranešimą iš savo kelionės Estijon ir Suomijon. Pabrėžia būtiną reikalingumą atstovybės Helsinkyje* ir reikalauja duoti jai ekonominės galimybės tinkamai veikti.

Svarstoma klausimai bendros informacijos iš centro ir iš užsienio ir, pagaliai, klausimas Užsienio atstovų pranešimų. Po ilgų svarstymų ir visapusių nagrinėjimų nusistatyta šitaip:

Bendros informacijos:

* Orig.: Helsinkiuose.

1. Reikalinga leisti Užsienių reikalų ministerijos mėnesinį organą. Jame turėtų tilpti visi skelbtini užsienio atstovų pranešimai, užsienio politikos apžvalgos, straipsniai apie įvairių valstybių ekonominę politiką, valstybinės svarbos aktai ir konsuliarės instrukcijos.

Pastaba: Užsienio atstovas pats privalo išspręsti, kuris jo pranešimų skelbtinas.

2. Užsienių reikalų ministerija leidžia hektografuotą dienyną užsienio atstovų žiniai. Dienynas turėtų patiekti ištraukų iš atstovų pranešimų, o taip pat reziumė pasikalbėjimų-pareiškimų, daromų Užsienių reikalų ministerijoje su svetimų valstybių atstovais.

Ypatingai svarbios ir greitos žinios telegrafuojamos šifru.

3. Užsienių reikalų ministerijos oficialės informacinės telegramos, siunčiamos per „Eltą“, turi būti pažymimos kaip oficialės. Tokių telegramų gale ar pradžioje dedama žodis „**patikrinta**“.

4. Užsienių reikalų ministerija prašoma parūpinti visoms atstovybėms po 1 egzempliorių visų Lietuvoje einančių laikraščių, periodinių ir neperiodinių leidinių, o taip pat ir svarbių užsienio politikai Lietuvoje ir kitur išeinančių knygų.

5. Atstovas Šveicarijoje prašomas parūpinti visoms atstovybėms Tautų Sąjungos leidinius, pranešimus apie jos veikimą.

6. Pasitarti su Pabaltijos valstybėmis dėl bendrų kurjerių siuntinėjimo.

Užsienio atstovų pranešimai

7. Pranešimai privalo būti skiriami į dvi rūšis. Pranešimai bendri apie krašto padėtį ir pranešimai konfidencialiai apie paties atstovo veikimą.

Pastaba: Atskira tema turi būti ir atskirai surašyta, ant atskiro lapo.

8. Pranešimams pagaminti užsienio atstovas privalo domingai sekti atstovaujamoj valstybėj ar valstybėse visą politinį, visuomeninį ir politinį-ekonominį gyvenimą. Atstovas privalo pranešinėti apie atskirų partijų programą, jų taktiką ir jų sąstatą ir veikimą parlamente. O taip pat žinoti ir pranešinėti ir apie atskirų ministerijų ir ministerių veikimą ir jų politines simpatijas.

Pastaba: Atstovas, negalėdamas kartais paruošti pranešimo pats, paveda tą darbą atlikti savo sekretoriui ar kitam atstovybės nariui.

9. Pranešimai daromi paties atstovo iniciatyva.

Pastaba: Atstovas privalo daryti pranešimus, Užsienių reikalų ministerijai ir neatsiliepiant į juos.

10. Pranešimai privalo būti daromi mažiausiai kas dvi savaitės.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 152—154.

Posėdis 7-tas. X.27 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, J. Vaitiekūnas, B.K. Balutis, B. Dailidė, I. Jonynas, A. Lissauskis*. Delegacijos pirmininkas — E. Galvanauskas. Nuo „Eltos“ — dr. J. Eretas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, V. Gailius, dr. Zaunius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius.

Dienotvarkėn įneštas svarstymas sulig punktų 2-ro Hymanso projekto, bet, laukiant atvykstant delegacijos Ženevon ** pirmininko E. Galvanausko, aptariamai klausimai užsienio atstovybių santykių su savo centru. Nusistatyta šitaip:

1. Reikalinga, kad Užsienių reikalų ministerija plačiau pranešintų savo atstovams užsienyje apie svetimų atstovybių Lietuvoje veikimą, siuntintų jiems kopijas jų raštu, o ypačingai ir visų pirmiausia informuotų savo atstovus toje ar tose valstybėse, kurių atstovas ar atstovai veikia Lietuvoje.

2. Atstovai privalo prie visų savo raštų, raštų mašina ir siunčiamų Užsienių reikalų ministerijai, visuomet pridėti po vieną kopiją.

3. Pageidaujama, kad Užsienių reikalų ministerija kiek išgalėdama siųstų bertainių pinigų savo atstovybėms avansu kiek galima iš anksto.

4. Pageidaujama, kad Užsienių reikalų ministerija atsakytų į visus savo atstovybių užsienyje skubius raštus kiek galima greičiau.

Svarstomas 2-ras Hymanso projektas straipsniais.

Referuoja *dr. J. Purickis*. Jis skiria visą tą projektą į dvi dalis: sutvarkymas mūsų santykių su lenkais, nustatymas santykių su Vilniaus kantonu.

Dr. Purickis skaito to projekto mums neigiamais straipsniais straipsnius 4, 5, 8, 9 ir 11.

E. Galvanauskas, išėmus 5-tą straipsnį, išaiškina, kad tie straipsniai ne tiek Lietuvos nepriklausomybei pavojingi. Jų tiesa neigiamam veiksmui mes visuomet lengvai galime atsispirti. Bet tikrai pavojingu straipsniu jis skaito 5-tą, kuris militariai padalina Lietuvą į dvi priešingi dali, kurių viena, Vilniaus kantonas, palaikomas Lenkijos, visuomet gali užpulti Lietuvą.

Su E. Galvanausko nuomone sutinka maždaug visi kalbėtojai. Jau vien dėl to vieno punkto sunku Lietuvai priimti visas projektas.

* Orig.: A. Lissauskas.

** Orig.: Genevon.

Pereinama prie svarstymo iš esmės. Ar reliatyviai priimtinas, ar absoliučiai atmetinas tas projektas? Jis statomas plotmėn pasaulinės politikos. Ir užsienių reikalų ministeris, ir delegacijos pirmininkas konstatuoja pasaulinėje politikoje krypsnį — augimą kontinente ir visam pasaulyje anglų įtekms, kuris krypsnis jau dabar keičia mūsų politinę padėtį geresnėn pusėn ir vis daugiau duoda vilties mūsų nepriklausomybei konsoliduotis.

Sutinkama, kad mes daug rizikuojame ir priimdami, ir atmesdami 2-ą Hymanso projektą, bet absoliučiam atmetime rizika daug didesnė. Atmetus tą projektą, lyg ir nutrūksta Lietuvos ryšiai su pasauliu, ir ji nustoja juridinės pagalbos.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 139—140.

Posėdis 8-tas. X.28 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, J. Vaitiekūnas, B.K. Balutis, A. Lisauskis, B. Dailidė, I. Jonynas, Z. Žemaitis. Nuo „Eltos“ — dr. J. Eretas. Delegacijos pirmininkas — E. Galvanauskas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, V. Gailius, dr. Zaunius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

I. Jonynas daro platų pranešimą apie Vilnių ir Vilnijos dabartinę padėtį, apie gyventojų nusistatymą ir varomą ten lenkų okupantų politiką.

Lenkai savo ypatingomis simpatijomis dvarininkams sugadino savo vardą valstiečių ir žydų tarpe. Mūsų vyriausybė pernai metais irgi padarė didelę klaidą. Ji užėmus Vilniaus kraštą neatsižiūrėjo į gyventojų kalbą ir jų politinį kultūrinį nusistatymą. Ji norėjo iš karto įvesti tenai Kauno valdymo sistemą su savais kauniečiais valdininkais. Vietos inteligentai nemoką lietuviškai buvo nepriimami tarnybon, gi jau betarnaują vietos įstaigose buvo atstatomi.

Lenkai, Želigovskiui užėmus Vilnijos kraštą, darė kaip tik viską, kad laimėjus gyventojų simpatijas. Tam tikslui buvo ir dabar tebevaroma didžiausia propaganda, Vilniun pristatomas pusdykiai iš Lenkijos maistas, panaikinti visi mokesniai. Gi lietuvių elementas eliminuojamas. Ir lenkams vyksta ta politika. Ir jei lenkai praves rinkimus į žadamąjį Seimą, jie, be abejonės, gaus tam Seime didumą.

Žydai pataria priimti Hymanso projektą. Mums palankūs lenkai pataria tą pat. Jie nepitaria vien 6-tam 2-ro Hymanso projekto straipsniui. Girdi, patys lenkai niekuomet nereikalavo įvesti savo kalbą kaipo valstybinę vison Lietuvon.

Vilniaus lietuviai taip pat yra palankiai nusistatę tam projektui. Jų numanymu, to projekto atmetimas graso Vilniaus kraštui visišku sulenkinimu ir inkorporavimu į Lenkiją. Ne tik. Tas pavojus graso visai Lietuvai.

Vilniaus lenkai federalistai ir peoviakai griežtai pasmerkia 2-rą Hymanso projektą.

Varšuvos lenkų nusistatymas yra toks: Ponikovski nenori sugadinti Lenkijos santykių su Tautų Sąjunga. Jis pataria priimti siūlomąją sutartį, vienok, jo nuomone, ta sutartis pasirodys praktikoje neįvykinama ir nustos savo reikšmės.

Pilsudskis ir Co. tiki vien į atliktus faktus ir su nieku kitu nesiskaito. Jis vis neatsisako nuo minties užimti visą Lietuvą ir sujungti ją su Lenkija federacijos ryšiais. To sumanymo įvykinimui jis ieško kiekvienos progos suprovokuoti Lietuvą.

Po pranešimo seka diskusijos, kurios vienok negali susilpninti I. Jonyno statomųjų argumentų įrodymui lenkų politikos agresingumo, kuri vis dar graso mums nauja jų avantiūra.

2-ras Hymanso projektas svarstomas sąryšyje su vidaus klausimais ir mūsų ekonomine padėtimi.

Kai kurie užsienio atstovai pabrėžia, kad gyventojų priešingas tam projektui nusistatymas tai daugiau partijų ir jų vadų nusistatymas, bijančių atsakomybės. Pati šalis, visų pirmiausia sodžius, laikos pasyviai ir indiferenčiai.

E. Galvanauskas išrodo, kad atmetimas iš ekonominio atžvilgio būtų labai pavojingas mūsų kraštui. Šalies produkcija iš baimės karo sustotų augus ir tarpus. Jei karo su lenkais ir nebūtų taip greitai, bet to karo nuolatinis pavojus verstų mus laikyti didelę armiją. Gi neturėdami pastovių užfiksuotų rubežių, jokiū būdu negalėtumėm gauti kredito iš užsienio. Ne tik negalėsim pakilti iš dabartinės padėties, bet vis dar toliau ir vis giliau klimpsim.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 129—130.

Posėdis 9-tas. X.29 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, B.K. Balutis, J. Vaitiekūnas, B. Dailidė, A. Lisauskis, I. Jonynas, Z. Žemaitis, A.K. Oželis. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz. dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, dr. Zaunius, V. Gailius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

Dr. J. Purickis daro išsamų pranešimą apie mūsų artimiausių kaimynų vokiečių, rusų, latvių, estų ir suomių nusistatymą dėl 2-ro Hymanso projekto.

Vokiečiai to projekto priėmimui iš mūsų pusės labai nepalankūs. Bet esmėje dezinteresuoti, nes žino, kad nieko nereiškia dabartinėj tarptautinėj politikoj.

Latviai taip pat prieš. Jie bijo lenkų įsigalėjimo Lietuvoj. Jie nenorėtų net didelės Lietuvos, tai yra su Vilnium. Jie nenori ir Lietuvos sustiprėjimo. Jie norėtų net tam tikrais diplomatiniais žygiais priversti Lietuvą to projekto nepriimti. O jei Lietuva nesutiktų jį priimti, žada tam tikslui savo diplomatinės pagalbos. Bent norėtų, kad tas projektas būtų sumoderuotas. Jie pataria tam klausimui išspręsti sušaukti Pabaltijos valstybių konferenciją su Suomija, Estija ir Latvija.

Estai savo nusistatyme neaiškūs.

Suomiai taip pat. Jie kartą Tautų Sąjungos plenumė balsavę už tą projektą negalėtų dabar veikti ką nors prieš dėl jo priėmimo.

Rusai lyg ir žadėtų pagalbos Lietuvai, jei Lenkija ją užpultų. Ji, girdi, nepakęs lenkų įsigalėjimo Lietuvoj. Bet tikėtis rusais vistiek iš įvairių atžvilgių negalima. Vėlgi jie būtų linkę žiūrėti į lietuvių-lenkų sutartį kaipo į antrą Brest-Litovsko taiką, pajėga antmesta Lietuvai.

D-ro Šaulio, Vaitiekūno, Sidzikausko ir Šeinaus nuomone, absoliutus Hymanso projekto atmetimas pastatytų Lietuvą beteisės keliu ir padarytų lietuvių-lenkų bylą Lenkijos vidaus klausimu. Gi priėmimas duotų mums galimybės turint savo valstybinį aparatą kovoti dėl visiško iš Lenkijos įtekės išsiliuosavimo.

Dr. Purickis ir Žemaitis nurodo, kad toks pavojus Lietuvai negeraso. Žemaitis įsitikinęs, kad projekto priėmimas gręstų net pačiai Kaunijai. Dabar Kaunijos lenkiškas elementas pradeda jau asimiliuotis, bet priėmus projektą lenkų pajėga sustiprėtų visoj Lietuvoj, ir tas elementas stotų prieš mus agresingon kovon. Jie visai nemano, kad lenkai mus pultų. Jie nedrįs sukelti prieš save visą pasaulį, ir jų dabartinė ekonominė padėtis visai neleis daryti jiems naujų karo avantiūrų.

I.J. Šeinius. Mūsų atsisakymą priimti Tautų Sąjungos sprendimą Želigovskis turėtų formalią teisę skaityti karo paliaubų nutraukimu. Jei jis ar kitas koks jo vietoje ir nedrįstų užimti visos Lietuvos, tai mažiausiai pasistengtų pratęsti okupaciją lig Pilsudskio liepos mėn. 14 d. 1920 m. linijos, o gal ir dar toliau. Lenkai būtinai pasistengtų užimti visą taip vadinamą Vilniaus ekonominę sritį, kurion įeina didesnės dalys Ežerėnų, Ukmergės ir Jonavos apskričių. Be užėmimo visos tos srities vargiai Vilnius gali ekonominiai gyventi. Vėlgi ir „etnografiniai“ lenkai skaito tą sritį nedalinama Vilnijos dalimi.

Jei lenkai gautų parankią progą, neatsisakytų okupuoti ir visos Lietuvos. Juk žinom, kad nėra atsisakę nuo Lietuvos kaipo Lenkijos istorinės savasties. Jie primeina tai mums dažnai. Nors ir be galo sunkus mums tas Hymanso projektas, vienok jis juridiniai anuliuoja visas lenkų aspiracijas į Lietuvą kaipo savastį.

Visiškas Hymanso projekto atmetimas reikštų praktikoje mūsų atsisakymą nuo Vilniaus. Bet ar turim teisę atsisakyti nuo jo? Jei ir norėtumėm dovanoti jį lenkams, tai jau negalim. Atsisakymas nuo jo reikštų Lietuvai didžiausią tarptautinį smūgį. Tai būtų didžiausias smūgis Lietuvos prestižui.

Posėdyj po piet pakviestas krašto apsaugos ministeris *prof. Šimkus* padarė pranešimą apie Lietuvos dabartinę militarę padėtį ir apie galimybes atremti lenkų invazijai.

Jis pabrėžė, kad Hymanso projekto priėmimas moraliai susilpnintų mūsų kariuomenę.

LVCA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 119—120.

Posėdis 10-tas. X.30

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, A. Lisauskis, I. Jonynas, B. Dailidė. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius, Lubicz-Milosz. Nuo Finansų ministerijos — E. Galvanauskas.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

Svarstoma: valstybių paskirstymo klausimas. Galutinai nusistatyta: 1. Romos atstovui: Jugoslavija, Graikija, Bulgarija ir Rumunija, 2. Londono atstovui: Kinai ir Japonija, 3. Berno atstovui: Čekoslovakija ir Vengrija, 4. Berlyno atstovui: Austrija, 5. Paryžiaus atstovui: Belgija, Ispanija ir Portugalija.

Svarstomas V. Sidzikausko paruoštas sumanymas pasų ir vizų kainoms nustatyti ir sunormuoti. Priimamos pasų padidintos kainos kiekvienai valstybei skyrium.

Vizų kainos paliekamos senos. Vizų kainas gali pakeisti atskiros atstovybės susitarę tuo reikalu su Užsienių reikalų ministerija.

Už visas ten ir atgal ar pravažiavimui imam dvigubai.

Prašoma Užsienių reikalų ministerijos išdirbti vieną bendrą pavyzdį užsienio pasams formoje knygelį ar prisilaikant Tautų Sąjungos išdirbto pavyzdžio.

M/iniste/ris *Galvanauskas* daro pranešimą apie Lietuvos ekonominę, prekybinę-finansinę padėtį.

Dabartinė Lietuvos padėtis toje prasmėje yra gera. Žemės ūkis veikia jau visai normaliai. To ūkio produkcija sparčiai auga. Pramonė įsikuria sveikais dėsniais ir kyla taip pat labai greitai. Prekyba pasunkinama dėl negalėjimo gauti tarptautinio kredito.

Jei nebūtų mums pavojaus iš Lenkų pusės ir sumažinus kariuomenę, Lietuva galėtų gyvuoti ir dabartinėj teritorijoje.

Perėmimas Vilnijos darytų mums tik iš pradžių ekonominių sunkenybių. Gavi mas gi užfiksuotų mūsų rubežius ir duotų mums galimybes daryti mums naudingų tarptautinių ryšių. Sunaikintas Vilnijos kraštas naujose normalėse sąlygose pakiltų taip pat greitai.

Numatoma dienotvarkė rytdienos posėdžiui: svarstymas Tautų Sąjungos sprendimo iš rugsėjo mėn./ 20 d. š.m. trimis atžvilgiais — priėmimo, atmetimo ir priėmimo su rezervais.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 109—110.

Posėdis 11-tas. X.31 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, J. Vaitiekūnas, I. Jonynas, A. Lissauskis*, B. Dailidė, dr. J. Eretas, Z. Žemaitis. /Užsienio/ atstovai: T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidziuskas, V. Gailius, dr. Zaunius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius. Delegacijos pirmininkas — E. Galvanauskas.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

E. Galvanauskas daro pranešimą dėl vakarykščio pasikalbėjimo su visuomenės veikėjais, partijų ir frakcijų vadais. Visų jų bendras nusistatymas: 2-ro Hymanso projekto atmetimas. Jų argumentavimas remias beveik perdėm vidaus politikos dėsniais ir tautos griežtu psichologiniu ir socialiniu nusistatymu prieš bet kokius artimesnius santykius su lenkais. Priėmus tą projektą, jų numatomas bruzdesys šalyje, kuris gali virsti katastrofa visai mūsų valstybei ir kurių bruzdesin manoma būtinai bus įtraukta ir kariuomenė.

Dr. J. Purickis pradeda svarstymą 2-ro Hymanso projekto.

Ką mums duotų priėmimas **gero?** Pirmiausiai teoretiniai užfiksuotų mūsų sienas. Gautumėm pripažinimą de jure. Teoretinis sienų užfiksavimas dar neduoda mums jų faktinai. Pripažinimas de jure irgi faktinai ne viską nulemia.

Priėmimas projekto lyg ir užfiksuotų mūsų santykius su Lenkija.

Bet tas priėmimas turi savyje ir labai daug **pavojaus**. Jis daug kuo atiduotų mus lenkų nuožiūrai.

Vienok vokiečių ekonominis, o toliau ir politinis pavojus daug didesnis neg artimesni ekonominiai santykiai su Lenkija. Palaikius maito sieną mes ekonominiai galim atsiremti lenkų mūsų kovoje su vokiečiais.

Vienok priėmę projektą mes sugadinam savo santykius su vokiečiais ir rusais. Dabar jie mums nieku negrėstų, bet ateityje, kilus karui tarp rusų ir lenkų, rusai neskirtų mus nuo lenkų ir visų pirmiausiai stengtųsi, net strateginiu atžvilgiu, užimti Lietuvą ir pasilaikyti ją.

T. Norus-Naruševičius mano, kad pripažinimas Lietuvos de jure faktinai daug daugiau reiškia, neg tai paprastai nužiūrima. Jis padės užmegzti mums taip reika-

* Orig.: A. Lastauskis.

lingus ryšius su pasauliu. Vėlgi gavimas Klaipėdos nelabai mažiau mums svarbus neg atgavimas Vilniaus.

Rusai gi sumušę Lenkus niekuomet, net ir nesusidėjus mums su lenkais, nepagailėtų mūsų nepriklausomybės. Bet tokiam karui atsitikus, mes gautumėm pagalbą iš Santarvės valstybių, kad nors ir ginklais.

V. Sidzikauskas: Priėmimo pozityvės pusės reikštų tuojau, gi blogos pasekmės tik vėliau ir su jomis, turint savo valstybinį aparatą, bent lengviau kovoti.

Militarė sutartis tiesioginiai neišeina iš 2-ro Hymanso projekto priėmimo. Ta sutartis patariama, ir ji turės būti dar ratifikuota Seimo. Taigi klausimas tolimesnės ateities.

Dr. Zaunius abejoja, kad pripažinimas de jure sektų tuojau po 2-ro Hymanso projekto priėmimo. Ar Santarvės valstybės nepalauks, kol Hymanso projektas nebus jau faktinai įvykintas?

T. Norus-Naruševičius paaiškina, kad to nėra ko bijoti. Anglai visą laiką reikalauja Lietuvos pripažinimo ir, juridinėms kliūtims atpuolus, jie nelauks projekto procedūros pravedimo.

L. Milosz — Prancūzija laukia tik Vilniaus klausimo išsprendimo. Bet, žinoma, negalima tikinti, kad Prancūzija pripažins mus tuojau.

Dr. J. Šaulys mano, kad, Anglijai padarius pirmą žingsnį pripažinimo reikalą, sunku abejoti, kad Italija jos nepasektų.

P. Klimas mano, kad jau vien atsizvelgus į vidaus nusistatymą, priėmimas Hymanso projekto be kokių rezervų ar introdukcijos visai nėra galimas.

Mums reikia kreipti daugiau dėmesį į Lietuvos gyvus reikalus ir į jos nepriklausomybės idėjos išlaikymą, neg į patogumus, sekančius iš pripažinimo de jure.

Praktikoje Hymanso projektas, dabar ne visai aiškus, paaiškės ir bus mums daug kenksmingesnis, neg dabar mes manom. Jo atsikratyti vėliau tegalima bus revoliucijos keliu. Jis riš mus tarptautiniai, juridiniai, ir kitaip iš jo išsiliuosuoti negalėsime.

Lenkija nepriims to projekto. Mums gi priėmus jį be rezervų ir Lenkijai nepriėmus, bus daroma vėl presija versti mus nusileisti dar daugiau. Negi nusileis stipresnis. Ypatingai kai Lenkija turi tokią Prancūzijos paramą, o Prancūzija vis tik daug daugiau sveria kontinente, neg Anglija.

Lenkai per Vilniaus kantoną vykins didžiausią presiją ir visoj kitoj Lietuvoj, nesigailėdami tam darbui pinigų, jokių priemonių. Jie trukdys visą mūsų valstybinį ir kultūrinį darbą, jau iš pradžių nužeminę mūsų valstybinę idėją, pavergę ją.

Greičiau galėtumėm sutikti įvesti vien lenkų kalbą Vilnijoje, neg už įvedimą ten lietuvių kalbos duoti tokią didelę kompensaciją Kaunijoje, kurią lenkai savo padėtyj stipresnio daug puikiau galės išnaudoti, neg mes sugebėsime apsiginti.

Z. Žemaitis pakartoja bendrą visuomenės veikėjų vakar ištartą nusistatymą.

J. Aukštuolis mano, kad praktingas gavimas teisių lietuvių kalbai Vilnijoje bus be galo sunkus. Negi reikalaus tos kalbos žydai ir baltgudžiai.

Dr. J. Purickis: Jei mes pajėgsim vesti išmintingą vidaus politiką, mokėsime patraukti savo pusėn ne tik Kaunijos lenkiškai nusistačiusius valstiečius, bet ir Vilnijos. Mes turim laimėti socialiai.

I.J. Šeinius: Vilnijos gyventojai savo daugumoj valstiečiai simpatingai nusistatę Lietuvos valstybei. Jie laukia iš mūsų savo socialių lūkesnių įvykinimo. Visai nebūtų bąsi iš valstybinio atžvilgio dvarininkų hegemonija Vilniaus kantone. Lenkų reakcija tenai geriausiai laimės Vilniją Lietuvai ir socialiai, ir kultūriniai, o visų pirmiausiai valstybiniai.

Dr. J. Purickis nemano, kad **atmetimas** 2-ro Hymanso projekto reikštų mūsų bylos su lenkais iš Tautų Sąjungos ištraukimą. Ypatingai jei tas atmetimas būtų pamatuotas rezervais.

V. Sidzikauskas paaiškina, kad yra linkimas kaip nors greičiausiai užbaigti Vilniaus bylą. Ar Tautų Sąjunga iš tiesų atsisakytų nuo tolimesnio tarpininkavimo, sunku dar pasakyti. Bet jei mūsų ir lenkų atmetimas būtų griežtas, tai aišku, kad T/autų/ S/ąjunga/ būtų priversta atsisakyti nuo visos bylos.

Galima kita išeitis. Mes kreipiamės į Aukštąją Tarybą ir prašom jos, einant Versalės taika, pranešti Lenkijos rubežius. Bet galės būti tas pat, kas atsitiko ir A/ukštutinės/ Silezijos klausime: mūsų byla grįžtų vėl Tautų Sąjungon ir jos sprendimas, gal tas pats tik antroj laidoj, ratifikuotas Aukštosios Tarybos, būtų mums jau privalomas.

Dr. J. Purickis konstatuoja, kad tas klausimas nėra aiškus. Vienok mes esam suinteresuoti, kad mūsų byla neišeitų iš tarptautinės plotmės.

Dr. J. Šaulys mano, kad sunku tikėti, kad rastųs kita tarptautinė įstaiga, Ambasadorių konferencija ar Aukštoji Taryba, kuri drįstų dezavuoti T/autų/ S/ąjungos/ sprendimą ir kuri galėtų išspręsti bylą daugiau mūsų naudai.

Dr. J. Purickis: yra dar arbitražo galimybė. Sunku tikėtis, kad lenkai sutiktų, bet vis tik jų sutikimas nėra negalimas.

B.K. Balutis mano, pasiremdamas T/autų/ S/ąjungos/ statutu, kad T/autų/ S/ąjunga/ negali pasiūlyti arbitražo. Ji gali pasiūlyti, bet negali priversti jokios pusės pildyti arbitražo sprendimą.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 98—100.

Posėdis 12-tas. XI.1 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, B.K. Balutis, J. Vaitiekūnas, A. Lisauskis, B. Dailidė, I. Jonynas. Nuo „Eltos“ — d-ras J. Eretas. Delegacijos pirmininkas — E. Galvanauskas. Užsienio atstovai —

T. Norus-Naruševičius, V. Sidzikauskas, V. Gailius, dr. Zaunius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius, dr. J. Šaulys.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

Svarstoma 2-ro Hymanso projekto nepriėmimo pasekmės, sarysyje su rusų-lenkų įtemptais santykiais. Manoma, kad spekuliuoti rusų-lenkų karu labai pavojingas daiktas ir kad mums nereikštų gero nei rusų, nei lenkų laimėjimas. Rezultatas galėtų būti vienas: Lietuvos nepriklausomybės pralaimėjimas.

Rusų paskelbimas karo lenkams reikštų, E. Galvanausko nuomone, užgavimą Versalio* taikos, kurios daviniu yra Lenkija. Lenkija yra reikalinga tai taikai palai-kyti, ir Santarvė neleis, kad Lenkija būtų sumušta ar susilpninta.

I.J. Šeinius: Rusų paskelbimas karo Lenkijai reikštų ne vien rusų imperialistinę pastangą permesti „revoliuciją“ toliau Europon. Tas Europoj ir visame pasaulyje labai gerai suprantama. Ir visos valstybės kuo galėdamos padės Lenkijai laimėti karą prieš bolševikus. Padarius gi mums tokį žygį dabar, kuris būtų pasaulyje su-prastas kaipo koks kontaktas su bolševikais, būtų mums ateityje visai pražūtingas ir atiduotų mus vėliau lenkų malonei.

T. Norus-Naruševičius draudžia nuo nutraukimo ryšių su Santarvės valstybėmis ir nuo išėjimo iš jos orbitos. Vokiečiai ir rusai nepasigailėtų Lietuvos, patekus jai jų politikos reikalų sferon.

Dr. J. Purickis svarsto galimybę lenkų antpuolio, atmetus mums 2-rą Hymanso projektą. Jis nemano, kad lenkai pultų mus. Viena, jie negalėtų pasaulio opinioj pateisinti savo žygio puolimu prieš Lietuvą, Tautų Sąjungos narį. Vėlgi jiems reikėtų didelės armijos ir daug ginklų užimti Lietuvą ir laikyti ją okupuotą.

T. Norus-Naruševičius: Jei Lenkija būtų kokia kultūringa Vakarų valstybė, kuri vaduotųsi praktikos išrokavimais, ji nedarytų to, bet joje vaidina didelę rolę avan-tiūros elementas, kuris dažniausiai paima viršų jų politikoje.

Atmesti mes negalim. Jau nuėjom per toli. Atmetimu supykintumėm net ir anglus, nustotumėm simpatijos ir visam pasaulyj, o tai būtų mums pražūtis.

I.J. Šeinius: Mums atmetus, Tautų Sąjunga nerastų kitos išeities, kaip tik vėl pasiūlyti laikinai atmetą plebiscitą. O tuomet tas plebiscitas būtų daugiau vykina-mas jau taip, kaip lenkai panorėtų, taigi „žmonių atsiklausimo“ forma. To „atsiklau-simo“ rezultatai būtų aiškūs.

Planuojama nusistatymas:

1. Griežtas atmetimas.
2. Visiškas priėmimas.
3. Priėmimas su rezervais**

* Orig.: Versalės.

** Čia ir kitur orig.: rezervomis.

Už griežtą atmetimą niekas neišsitarė. Už visišką priėmimą taip pat niekas. Taigi beliko vidurinis kelias, priėmimas su rezervais.

Skiriama komisija parengti atsakymą Tautų Sąjungai į jos sprendimą iš rugsėjo mėn/. 20 d. š.m. Komisijon įeina P. Klimas, T. Norus-Naruševičius ir V. Sidzikauskas. LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 84—85.

Posėdis 13-tas. XI.2* d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, B.K. Balutis, I. Jonynas. Nuo „Eltos“ — dr. J. Eretas. Užsienio atstovai — dr. J. Šaulys, V. Gailius, J. Aukštuolis, I. Šeinius.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I. Šeinius.

Svarstomas propagandos klausimas užsienyje.

1. Užsienio atstovai privalo palaikyti artimiausią kontaktą su „Eltos“ direktorium ir propagandos užsienyje reikalu susirašinėti su juo.

2. „Elta“ siunčia telegramas tiesiog atstovybėms, o jos, išvertę vietos kalbon, įteikia vietos telegramų agentūroms.

Atstovas turi teisę redaguoti gaunamą žinią savaip, nenutoldamas nuo turinio.

3. „Elta“ leidžia informacijos leidinius anglų ir prancūzų kalbomis ir išsiuntinėja juos atstovybėms.

4. Užsienio atstovai mažesnėse valstybėse leidžia mažesnius informacijos leidinius vietos kalba.

5. Tėn, kur „Elta“ turi savo atskirą korespondentą, tas korespondentas veikia politinėj priklausomybėj nuo atstovo.

6. Atstovas palaiko, kiek galima, artimus santykius su įtekingesnių laikraščių vedėjais, visuomenės veikėjais, partijų ir frakcijų lyderiais. Jis informuoja juos žodžiu ir raštu.

7. Tiesioginės su spaudos informacija ir propaganda surištos išlaidos apmokamos „Eltos“. Atstovybė tuo reikalu duoda visą atskaitomybę „Eltai“. Biudžetas, sustatomas propagandos reikalams, siunčiamas jai patvirtinti.

8. „Elta“ parūpina straipsnius užsienio spaudai įvairiais Lietuvą paliečiančiais klausimais.

9. Prie Tautų Sąjungos suvažiavimų ar kitų pasaulinių konferencijų, kur dalyvauja Lietuvos delegacijos, „Eltos“ korespondentas siunčiamas drauge su delegacija kaip jos spaudos attachė.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 75.

* Orig. klaida: X.2.

Posėdis 14-tas. XI.3 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, B.K. Balutis, B. Dailidė, Oželis, Z. Žemaitis, I. Jonynas. Delegacijos pirmininkas E. Galvanauskas. Nuo „Eltos“ — dr. J. Eretas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, V. Gailius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I. Šeinius.

Skaitomas atsakymo sumanymas, parengtas Trijų komisijos, Tautų Sąjungos Tarybos pirmininkui dėl T/autų/ S/ąjungos/ sprendimo Vilniaus klausime iš rugsėjo mėn. 20 d. š.m.

Po perskaitymo V. Sidzikauskas padarė išsamų paaiškinimą ir nurodė motyvus, kuriais besiremiant, Trijų komisija padarė prie Tautų Sąjungos siūlomos sutarties 4 rezervus, prie sutarties 5, 8 ir 9 straipsnių ir protokolo 5 str. Rezervų pamatinė ir vienatinė mintis: Lietuvos suverenumo sutartyje su Lenkija pilnas išsaugojimas.

Kyla ginčai, kodėl nedaryta rezervo dėl 6 straipsnio, dėl įvedimo lenkų kalbos, kaip valstybinės vison Lietuvon. Dr. J. Šaulys, dr. J. Eretas ir I. Šeinius paaiškina, kad praktikoje lenkų kalba Kaunioje nieko nereikš. Nurodoma į Šveicarijos, Belgijos ir Suomijos pavyzdį, kur mažumų kalba — italų Šveicarijoje ir švedų Suomijoje — padaryta valstybinėmis kalbomis. Mažumų kalba vartojama tik centralinėse įstaigose. Vietoje gi ir vietos įstaigose — vietos daugumos gyventojų kalba.

E. Galvanauskas, atsižvelgdamas į vidaus padėtį ir gyventojų nusistatymą, reikalauja padaryti rezervą ir prie 6 str. Ir tokioje redakcijoje, kaip jis buvo padarytas Delegacijos Ženevoje*. Kiek rezervų mes darysim, bus visviena, veiksmas bus tas pat. Priėmimas su rezervais nėra tikras priėmimas.

T. Norus-Naruševičius siūlo daryti kuo mažiausiai rezervų. Juo mažiau rezervų, tuo arčiau prie tikro priėmimo. Anglai pataria irgi nedaryti daug rezervų, gal koki vieną, du.

Z. Žemaitis paremia Galvanauską. Delegacijos rezervas prie 6 str. kaip tik atsako demokratingumui, kuo taip labai afišuojas patys lenkai.

B. K. Balutis nurodo, kad išskaitliavimas rezervų yra labai pavojingas. Reiškia, kad su visais tais straipsniais, prie kurių rezervų nedaroma, pilnai sutinkama. Taigi ir su atsisakymu nuo Punsko ir Seinų. Sutinkama su 1-uoju str., kuris kaip tik yra labai pavojingas mūsų nepriklausomybei. Tai jau nepriklausomybė su sąlyga. Mes, darydami vis mažiau rezervų, vis daugiau slysim pakalnėn. Jei jau daryti rezervas,

* Orig.: Genevoj.

tai prie visų punktų, kaip tai yra padarius Delegacija, arba vieną bendrą rezervą, kuris galėtų padengti visą mūsų nusistatymą ir kuris niekame mūsų nesurištų.

P. Klimas paaiškino, kad Trijų komisija savo parengtam sumanyme nėra galutinai nusistačiusi ar užbaigusi savo darbą. Buvo padaryti tik svarbiausi rezervai. Visi kiti dar turės būti išspręsti. Reikalinga daryti rezervus prie kiekvieno mums kenksmingo straipsnio.

Svarstomas B.K. Balučio pasiūlymas nedaryti atskirų rezervų, o tik vieną bendrą šioje formoje: Mes priimam T/autų/ S/ajungos/ pasiūlymą, palikdami sau teisę daryti rezervus sutartį vykdant.

B.K. Balutis prašomas suformuluoti savo pasiūlymą ir formoje atsakymo Tautų Sąjungai patiekti jį sekantiems posėdžiams svarstyti. Jo pagalbai skiriami Ig. Jonynas ir T. Norus-Naruševičius. Prie Trijų komisijos vietoj T. Noraus-Naruševičiaus — E. Galvanauskas ir Z. Žemaitis.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 69—70.

Posėdis 15-tas. XI.4* d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, B.K. Balutis, Z. Žemaitis, B. Dailidė, I. Jonynas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, V. Gailius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius.

Pirmininkauja — dr. J. Purickis. Sekretoriauja — I.J. Šeinius.

Skaitomas p. T. Naruševičiaus, B.K. Balučio ir I. Jonyno sumanymas atsakymui Tautų Sąjungai į jos sprendimą iš rugsėjo m/én/. 20 d. š.m.

Po skaitymo ir ginčų patarta Komisijai, bendradarbiaujant su pirmąja Trijų komisija, suredaguoti galutiną atsakymą prancūzų kalba.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 60.

Posėdis 16-tas. XI.4 d.

Dalyvauja: Užsienio atstovai — dr. J. Šaulys, Lubicz-Milosz, V. Sidzikauskas, V. Gailius, J. Aukštuolis, I. Šeinius.

Pirmininkauja — dr. J. Šaulys. Sekretoriauja — I.J. Šeinius

* Orig. klaida: X.4.

Dienotvarkėn įrašyti* klausimai:

1. Rangų klausimas, 2. Prijungtų prie atstovybių naujų valstybių klausimas, 3. Paliuosavimas nuo pilietybės, 4. Išdavimas užsienio ar iš užsienio nusikaltėlių ir su tuomi surištos juridinės pagalbos klausimas.

Šie klausimai išsvarstyti ir nusistatyta šitaip:

1. Užsienių reikalų ministerija prašoma aiškiai formuluoti, kokios pareigos politinės, konsularinės ir propagandos srityje dedamos atstovams naujai prijungtose prie jų atstovybių valstybėse.

2. a) Reikalinga parengti** mūsų diplomatinio korpuso statutas. Jo pamatinė mintis privalėtų būti tokia: Diplomatinė karjera pradėdama nuo tarnybos Užsienių reikalų ministerijoje. Užsienių reikalų ministerijon priimami žmonės, baigę aukštesnį juridinį ar visuomeninį politinį mokslą. Išstarnavę kokį laiką Užsienių reikalų ministerijoje ir išlaikę tam tikrą kvotimą, jie siunčiami užsienin prie mūsų didesnių atstovybių praktikai kaipo attaché. Parodę savo gabumus ir įgytus patyrimus gali būti skiriami užsienio atstovybių sekretoriais.

b) Sekretorius ir patarėjas skiriami ir paliuosuojami ar perkeliama U/žsienių/ r/eikalų/ ministerijos. Atstovas skiriamas, paliuosuojamas ar perkeliama paties Respublikos Prezidento.

c) Atstovo laipsniai trys: Charge d'Affaires, Ministre Résident ir Ministre Plenipotentiaire.

d) Užsitarnavimu ar amžiumi įgyti tarnybos laipsniai lieka ir atstovui ar kitam atstovybės nariui atsistatydinus ar perėjęs U/žsienių/ r/eikalų ministerijos tarnybon.

e) Dr. J. Šauliui pavedama parengti diplomatinio korpuso statutas / ir / patiekti jo sumanyimą Užsienių reikalų ministerijai.

f) Londone, Vašingtone***, Paryžiuje, Berlyne ir Maskvoje reikalinga be atstovo turėti dar patarėjas ir sekretorius.

3. Reikalinga, kad vyriausybė paruoštų kuo greičiausiai įstatymo sumanyimą dėl paliuosavimo iš pilietybės ir pravestų jį per Seimą.

Pastaba: I.J. Šeinaus sumanymas teikiamas to įstatymo sumanymui kaipo medžiaga.

4. V. Gailiaus parengtas sumanymas pasų panaujinimui ir prailginimui sutvarkyti įteikiamas U/žsienių/ r/eikalų/ ministerijos nuožiūrai, ir ji prašoma kuo greičiausiai juo pasiremiant išleisti tuo klausimu instrukciją.

* Orig.: įnešti.

** Orig.: išdirbti.

*** Orig.: Washingtonė.

5. Reikalinga padaryti su kaimynėmis valstybėmis konvencijas dėl išdavimo vienos kitai pabėgusių užsienin prasikaltėlių. Susitarti taip pat dėl juridinės pagalbos, surištos su šiuo klausimu.

6. Reikalinga, kad Užsienių reikalų ministerija kodifikuotų visas savo senas, ypačingai konsuliaries instrukcijas, išleistas užsienių atstovyboms.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 54—55.

/Priedas prie 16-to posėdžio protokolo/

V. Gailiaus instrukcijos sumanymas

Kadangi 1918/19 ir 1920 m. prieš taikos sutartį su Rusija mūsų atstovybių buvo išduoti lietuvių pasai žmonėms ir kilusiems iš anapus minėtojų sutartyje užbrėžtos sienos ir bendrai nebuvo nustatytos smulkios ir aiškios taisyklės išduoti pasams, šiuomi Užsienių reikalų ministerijos įsakoma:

1. Lietuvių pasai, išduoti žmonėms, nepaeinantiems iš Lietuvos teritorijos, turi būti visur ir kiekvienu atveju tuojau atimti, jeigu nebus pase pažymėta arba pasų savininkai kitu keliu neprirodys, kad Lietuvos vyriausybė jiems suteikė Lietuvos pilietybę.

2. Atnaujinant arba pratęsiant pasą, kaskart turi būti peržiūrimi ir patikrinami dokumentai, kuriais remiantis buvo išduotas pasas. Dokumentams neatitinkant taisyklėms, nustatytoms pasams išduoti, pasas atimamas ir dedamas atstovybės archyvan prie paso kopijos, panaikinus atimtojo paso galiojimą. Atstovybės archyve esantieji dokumentai, kuriais remiantis buvo išduotas atimtasai pasas, grąžinami jų savininkui.

3. Atnaujinto paso originale turi būti taip, kaip naujai išrašytame pase, pažymėti visi dokumentai, kuriais remiantis pasas išduotas.

4. Atnaujinti arba pratęsti kitos atstovybės išduotas pasas negalima, negavus tos atstovybės sutikimo arba prašytojui nepristačius visus dokumentus, reikalingus naujam pasui gauti.

Tas pat prisilaikoma ir prie Centralės valdžios įstaigų išduotų pasų.

Pastaba: Diplomatiniai ir tarnybiniai pasai nedokumentuoja Lietuvos pilietybės.

5. Konfiskuotas kitos atstovybės išduotas pasas turi būti grąžintas tai atstovybei.

6. Kada reikia atsiklausti kitos atstovybės arba centralės valdžios įstaigos, galima pasas išimtinai pratęsti iki dviejų mėnesių. Tuo atveju dedama pase pastaba, kad pasas išimtinai pratęstas iki galutinam išaiškinimui pilietybės.

Tokie išimtinai pratęsti pasai negali būti pratęsiami antru kartu, neišrišus galutinai pilietybės klausimo: jie nedokumentuoja Lietuvos pilietybės.

7. Kiekviena pastaba, padaryta* kitos atstovybės išduotame pase, kuri liečia to paso esmę, tuojau turi būti pranešta atstovybei, išdavusiai pasą.

8. Paso kopijoj (atstovybės archyve) pažymimos visos paso originale daromos** (ir kitų atstovybių) pastabos, liečiančios arba mainančios paso esmę (pratęsimai ir t.t.).

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 34.

I.J. Šeiminis sumanymas

Įstatymas dėl paliuosavimo iš pilietybės

1. Užsienyje gyvenančius Lietuvos piliečius, jiems prašant, gali paliuosuoti iš pilietybės Vidaus reikalų ministeris.

2. Iš pilietybės gali būti paliuosuojami žmonės, išgyvenę užsienyje virš penkerių metų.

3. Nepaliuosuojami asmenys, patraukti Lietuvos teismo civilinė ar kriminalinė atsakomybėn, kurių byla dar neišspręsta ar kurie nėra dar atsilyginę jiems priteistos bausmės.

4. Pasiliuosavus iš pilietybės vyrui su juo seka ir jo žmona ir visi vaikai ligi 21 metų.

5. Nepaliuosuojami vyrai, neatlikę kareiviavimo pareigų ar dar neišėję iš atsargos metų.

6. Išimtis iš viršminėtų taisyklių gali daryti tik Prezidentas.

7. Prašymas dėl paliuosavimo iš pilietybės įteikiamas užsienio atstovo vardu.

8. Prie prašymo reikalinga pridėti pasas, gimimo metrika, liudymas iš vietinės policijos, kiek užsienyje išgyventa, ir liudymas iš Lietuvos apygardos teismo apie tai, ar tas asmuo yra traukiamas teismo atsakomybėn.

9. Už pasiliuosavimą iš pilietybės yra toks mokesnis: Skandinavijos valstybėse — 100 kr/onų/, Anglijos — 5 sv/arai / sterlingų, Šiaurės Amerikos Jungtinėse Valstybėse — 25 doleriai, Suomijoje — 500 suomių markių, Prancūzijoje, Belgijoje — 350 frankų, Italijoje — 400 lirų, Vokietijoje — 1000 markių ir visose kitose valstybėse — pagal šitos normos.

LCVA, f. 383, ap. 7, b. 118, l. 35.

* Orig.: pastatyta.

** Orig.: statomos.

Posėdis 17-tas, XI.5 d.

Dalyvauja: Nuo Užsienių reikalų ministerijos — dr. J. Purickis, P. Klimas, I. Jonynas, B.K. Balutis, B. Dailidė, Z. Žemaitis. Delegacijos pirmininkas E. Galvanauskas. Užsienio atstovai — T. Norus-Naruševičius, Lubicz-Milosz, dr. J. Šaulys, V. Sidzikauskas, V. Gailius, J. Aukštuolis, I.J. Šeinius, J. Petkevičius*, Londono atstovybės patarėjas.

Svarstomas klausimas rinkimo diplomatinio korpuso dekanu.

V. Sidzikauskas pasiūlo atsiklausti Maskvos, Rygos, Kopenhagos ir Vašingtono** atstovų ir paprašyti jų prisidėti prie šito sumanymo. Renkamas dekanas laikui lig sekancios konferencijos. Statoma kandidatūra T. Noraus-Naruševičiaus ir jis išrenkamas vienbalsiai.

Skaitomas paruoštas atsakymo sumanymas į 2-rą Hymanso projektą.

Po trumpesnių ginčų ir svarstymų atsakymo sumanymas bendrose linijose priimtas. Komisijai pavesta dar kartą tą sumanymą perredaguoti. Sumanymas priimtas, kaip konferencijos bendras nusistatymas.

Konferencijos pirmininkas
I.J. Šeinius Sekretorius

LCVA, f.383, ap.7, b.118, l. 33.

Lietuvos užsienio atstovų konferencija Kaune, 1921 metų spalio mėn.

Rezoliucija ekonominiais ir konsulariais klausimais

Atstovybių išlaidos***

1. Šalyse su aukštesne **valiuta**, negu mūsų, algos atstovybių nariams ir tarnautojams mokamos vietos valiuta, gi šalyse su mažesne ar lygia valiuta algos mokamos auksiniais.

Pastaba: Vienos pastovios valiutos, sterlingo ar dolerio, įvedimas užsienio atstovybių algų ir išlaidų apmokėjimui praktingai neduotų jokių patogumų.

* Orig.: P. Petkevičius.

** Orig.: Washingtono.

*** Žr. pirmojo posėdžio, 1921 m. spalio 18 d., protokolą.

2. Algos nustatomos atsižvelgiant į šeimyninę padėtį, į vietos pragyvenimo ir į tinkamo atstovo uždavinio atlikimo sąlygas.

Pastaba: Atstovas T. Norus-Naruševičius mano, kad valstybė privalo taip aprūpinti savo atstovus, kad nereikėtų jų skirti į vedusių ir nevedusių kategorijas.

3. Privačius **butus** atstovams privalo apmokėti valstybė.

4. Valstybė skiria atstovams tam tikras sumas **reprezentacijai**.

5. Valstybė moka atstovams, važinėjantiems atstovavimo reikalais savo veikimo srityje ar atvažiuojantiems taip pat oficialiais reikalais Lietuvon, **dienpinigius**.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija paruošia tuo klausimu naują įstatymo sumanymą, kuris atitiktų dabartinėms sąlygoms.

Konsuliarės pajamos*

6. Visos pajamos imamos **vietos valiuta**.

Pastaba: Atstovybių pajamos turi būti kiek galima vienodų rūšių. Turi būti imama už pasus, vizas, vertimus, kopijų, dokumentų ir parašų paliudymą.

7. Pajamos už vizas, pasus ir notarialius aktus imamos tam tikromis markėmis.

Pastaba 1.: Užsienių reikalų ministerija duoda visoms atstovybėms markes avansu ir gauna apyskaitą už jas išlaidų kvitais ar gyvais pinigais.

Pastaba 2.: Vazos imamos tik vietos atstovybėj. Norįs gauti vizą iš kitos atstovybės srities privalo parūpinti jo šalyje veikiančios atstovybės sutikimą. Tokiu atveju gaunąs vizą privalo mokėti jo šalyje veikiančios atstovybės taksa ir pinigais.

8. Imant už įvažiavimą ir pravažiavimą vizas, kiek tai nesipriešina Lietuvos valstybės bendram nusistatymui, derintis prie kiekvienos valstybės skyrium ir imti tiek pat, kiek ji ima nuo Lietuvos piliečių.

Pastaba: Tuo klausimu Užsienių reikalų ministerija paruošia instrukciją.

9. Mokesniai už **konsuliarinius darbus** imami, prisilaikant rusų konsuliarinio tarifo.

Nurodytame tarife mokesnių dydis aukso valiutoje dauginti iki dviejų kartų, prisitaikant prie vietos valiutos.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija paruošia visoms atstovybėms ir konsulatams rusų tarifo vertimą.

10. Mokesnį už užsienyje išduodamus pasus nustato Užsienių reikalų ministerija kiekvienai valstybei skyrium, susižinojus su toje ar tose valstybėse veikiančia Lietuvos atstovybe.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija tuo klausimu paruošia instrukciją ir nustato pasų kainas.

* Žr. trečiojo posėdžio, 1921 m. spalio 21 d., protokolą.

11. Jei Vyriausybė, praveddama naują muitinių tarifo įstatymo sumanymą, laikytų vertybės, o ne svarumo principo, tai visos įvežamųjų Lietuvos prekių faktūros turi būti liudijamos mūsų užsienio atstovybių ir konsulatų. Atstovybės imtų tuomet 0,5 proc. nuo bendros faktūros sumos. Muitinėms būtų draudžiama praleisti prekes su nepaliudytomis atstovybių ir konsulatų faktūromis.

Konsuliariai klausimai*

12. Užsienio pasai duodami iki vienu metų, atskirai vyrui ir žmonai. Mažamečiai iki 17 metų įrašomi savo motinos, tėvo arba globėjo pasan.

Pastaba: Išduodant naujus pasus ar prailginant senuosius, reikia patikrinti archyve esamus dokumentus.

Užsienių reikalų ministerija paruošia tuo klausimu instrukciją.

13. Pasai atimami iš žmonių, turinčių Lietuvos pasus, bet kilusių iš anapus sienos, nustatytos lietuvių-rusų taikoje liepos 12 d. 1920 m.

14. Lietuvos piliečiai, nutraukę ryšius su savo tėvyne ir ilgai išgyvenę užsienyje, gali būti paliuosuojami iš pilietybės apie tai jiems prašant.

Pastaba: Užsienių reikalų ministerija paruošia tuo klausimu instrukciją.

15. Reikalinga paruošti įstatymo sumanymą konsuliariam statutui, kad juo vadovaujantis galima būtų padaryti atskirų konsuliarių sutarčių su atskiromis valstybėmis.

Bendros informacijos**

16. Reikalinga leisti Užsienių reikalų ministerijos mėnesinį organą. Jame turėtų tilpti visi skelbtini užsienio atstovų pranešimai, užsienio politikos apžvalgos straipsniai apie įvairių valstybių ekonominę politiką, valstybinės svarbos aktai ir konsuliarės instrukcijos.

Pastaba: Užsienio atstovas pats privalo išspręsti, kuris jo pranešimų skelbtinas.

17. Užsienių reikalų ministerija leidžia hektografuotą dienyną užsienio atstovų žiniai. Dienynas turėtų patiekti ištraukų iš atstovų pranešimų, o taip pat ir reziumė pasikalbėjimų-pareiškimų, daromų Užsienių reikalų ministerijoj su svetimų valstybių atstovais.

Ypatingai svarbios ir greitos žinios telegrafuojamos šifru.

18. Užsienių reikalų ministerijos oficialės informacinės telegramos, siunčiamos per „Eltą“, turi būti pažymimos kaip oficialės. Tokių telegramų gale ar pradžioj dedama žodis „patikrinta“.

19. Užsienių reikalų ministerija prašoma parūpinti visoms atstovybėms po 1 egzempliorių visų Lietuvoj einančių laikraščių, periodinių ir neperiodinių leidinių, o taip pat ir svarbių užsienio politikai Lietuvoj ir kitur išeinančių knygų.

20. Atstovas Šveicarijoj prašomas parūpinti visoms atstovybėms Tautų Sąjungos leidinius, pranešimus apie jos veikimą.

* Žr. ketvirtojo posėdžio, 1921 m. spalio 25 d., protokolą.

** Žr. šeštojo posėdžio, 1921 m. spalio 26 d., protokolą.

21. Pasitarti su Pabaltijos valstybėmis dėl bendrų kurjerių siuntinėjimo.

Užsienio atstovų pranešimai

22. Pranešimai privalo būti skiriami į dvi rūšis. Pranešimai bendri apie krašto padėtį ir pranešimai konfidencialiai apie paties atstovo veikimą.

Pastaba: Atskira tema turi būti ir atskirai surašyta, ant atskiro lapo.

23. Pranešimams pagaminti užsienio atstovas privalo domingai sekti atstovaujamoj valstybėj ar valstybėse visą politinį, visuomeninį ir politinį-ekonominį gyvenimą. Atstovas privalo pranešinėti apie atskirų partijų programą, jų taktiką ir jų sąstatą ir veikimą parlamente. O taip pat žinoti ir pranešinėti ir apie atskirų ministerijų ir ministerių veikimą ir jų politines simpatijas.

Pastaba: Atstovas, negalėdamas kartais paruošti pranešimo pats, paveda tą darbą atlikti savo sekretoriui ar kitam atstovybės nariui.

24. Pranešimai daromi paties atstovo iniciatyva.

Pastaba: Atstovas privalo daryti pranešimus, Užsienių reikalų ministerijai ir neatsiliepiant į juos.

25. Pranešimai privalo būti daromi mažiausiai kas dvi savaitės.

Santykiai su centru*

26. Reikalinga, kad Užsienių reikalų ministerija plačiau pranešintų savo atstovams užsienyje apie svetimų atstovybių Lietuvoje veikimą, siuntintų jiems kopijas jų raštų, o ypačiai ir visų pirmiausiai informuotų savo atstovus toje ar tose valstybėse, kurios atstovas ar atstovai veikia Lietuvoje.

27. Atstovai privalo prie visų savo raštų, raštų mašina ir siunčiamų Užsienių reikalų ministerijai, visuomet pridėti po vieną kopiją.

28. Pageidaujama, kad Užsienių reikalų ministerija kiek išgalėdama siųstų bertainių pinigų avansu savo atstovybėms kiek galima iš anksto.

29. Pageidaujama, kad Užsienių reikalų ministerija atsakytų į visus savo atstovybių užsienyje skubius raštus kiek galima greičiau.

I.J. Šeinius

Konfer/encijos/ sekr/etorius/**

LCVA, f. 383, ap.7. b.118, l. 15—20.

Trumpai apie autorių

Mindaugas Tamošiušas (g. 1932) — humanitarinių mokslų daktaras, buvęs Partijos istorijos instituto prie LKP CK ir Lietuvos istorijos instituto Naujausiųjų laikų istorijos skyriaus mokslinis bendradarbis. Nuo 1996 m. — pensininkas.

* Žr. septintojo posėdžio, 1921 m. spalio 27 d., protokolą.

** Parašas ir pastarieji žodžiai parašyti ranka.